

Александър Колпакиди

ЗАГОВОРЪТ НА ТУХАЧЕВСКИ

Защо Сталин екзекутира червените
командири

Издателство
 ПАРИТЕТ

РУСКИ КНИГИ НА БЪЛГАРСКИ ЕЗИК

Александър Колпакиди
ЗАГОВОРЪТ НА ТУХАЧЕВСКИ
Защо Сталин екзекутира червените командири

- © Александър Колпакиди
- © Издателство „Паритет“
- Цветан Бакърджиев, превод

В средата на 30-те години на ХХ век конфликтът между военния елит и Сталин завършва с разстрели на маршали и генерали. Заговор на „червените маршали“ има, твърди авторът, но каква е ролята на Тухачевски в него?

Син на потомствен дворянин и селянка, гвардейски офицер, получил пет военни награди по фронтовете на Първата световна война, избягал от германски плен при петия си опит, преминал безусловно на страната на болшевиките, воювал с враговете им по време на Гражданската война. Наричан е „червеният Наполеон“ и създателят на съветската военна доктрина. Но каква е неговата роля в заговора? Как спецслужбите на Хитлер участват в елиминирането на съветския маршал? Какво би станало със Сталин и Съветския съюз, ако висшите военни бяха спечелили в този конфликт?

Читателят ще намери отговор на тези въпроси в книгата на Александър Колпакиди, която се основава на уникални документи от руските и германските архиви.

Всички права са защитени. Никаква част от тази книга не може да бъде възпроизведена в каквато и да е форма без писменото разрешение на притежателя на авторските права.

ISBN 978-619-153-268-1

УВОД

ДЕЛОТО „ЧЕРВЕНИТЕ МИЛИТАРИСТИ“

*Той е подстрекавал въоръжени хора
към действия срещу правителството –
значи трябва да бъде унищожен.*

Сталин

На 6 юни 1937 г. във вестниците са публикувани откъси от речта на Никита Хрушчов¹ – ръководител на столичните комунисти, произнесена на Московската областна партийна конференция. Докато разказва пред областните комунисти как е протекла градската конференция, той с възмущение съобщава, че макар в града да „са избрани проверени, отдадени на делото на партията болшевици... в състава на градския комитет се е промъкнал троцкисткият предател, изменникът на родината, врагът на народа Гамарник². Факт, който за пореден път подсказва колко подло се замаскира врагът“.

Слушателите вероятно са потресени. В крайна сметка подло прикритият предател и изменник Ян Гамарник носи не само високия чин армейски комисар 1-ви ранг и заема поста началник на Политическото управление на Червената армия, но е и член на Централния комитет на партията. В онзи момент впрочем той вече не е между живите. На 31

¹ Никита Сергеевич Хрушчов (1894 – 1971) – първи секретар на ЦК на КПСС от 1953 до 1964 г. – Бел. прев.

² Ян Борисович Гамарник – съветски военачалник, държавен и партиен лидер, армейски комисар 1-ви ранг. – Бел. прев.

май, когато служителите на НКВД³ се появяват в апартамента му, Гамарник, който вече е научил за ареста на Тухачевски и не се съмнява, че ще сподели съдбата му, намира единствения начин да се отърве от позорния съд и неизбежната екзекуция, като се застрелва. Нито делегатите на конференцията, нито читателите на „Правда“ знаят за това.

На 11 юни 1937 г. цялата страна потресена чете „Правда“. Под рубриката „В прокуратурата на СССР“ е поместена информация за „арестуваните от органите на НКВД по различно време Тухачевски, Якир, Уборевич, Корк, Айдеман, Фелдман, Примаков и Путна“, обвинени в „нарушаване на воинския дълг (клетва), измяна на родината, измяна на народите на СССР, измяна на РККА⁴“. Твърди се, че „следствените материали са установили участието на обвиняемите и на самоубилия се Я. Гамарник в антидържавни отношения с ръководни военни кръгове на чужда държава, водеща недружелюбна политика по отношение на СССР. Служейки на военното разузнаване на тази държава, обвиняемите систематично доставяли на военните кръгове информация за състоянието на Червената армия, опитвали се да подготвят поражението на Червената армия в случай на военно нападение срещу СССР и целели да подпомогнат възстановяването на властта на помешчиците⁵ и капиталистите в СССР. Всички обвиняеми се признали за виновни по отправените им обвинения“.

Едва ли ще разберам какво са изпитвали читателите на вестника. Нали армията е гордостта на държавата, а тези

³ Народен комисариат на вътрешните работи (рус. – *Народный комиссариат внутренних дел*). – Бел. прев.

⁴ Работническо-селска червена армия (рус. – *Рабоче-крестьянская Красная армия*). – Бел. прев.

⁵ Помешчик – едър земевладелец; от *поместие* – поземлена собственост, давана за военна или друга държавна служба. – Бел. прев.

хора са гордостта на армията, най-добрите от най-добрите. Двама заместник-народни комисари на отбраната, окръжни командири, легендарни пълководци от Гражданската война... И те са шпиони?! Предатели?! Пораженци?!

Делото се гледа на закрито заседание от Специалното съдебно присъствие на Военната колегия на Върховния съд на СССР по реда, предвиден в закона от 1 декември 1934 г. Този закон, приет веднага след убийството на Киров⁶, предвижда ускорено съдебно производство за обвинения в тероризъм и контрареволуция, без участието на защитници на обвиняемите, без право на обжалване на присъдите, които се изпълняват незабавно. Целият съдебен процес срещу Тухачевски и неговите колеги отнема един ден – 11 юни. Те са разстреляни в нощта срещу 12 юни, а на сутринта присъдата е огласена във вестниците.

Както е прието тогава, разстрелът единодушно е одобрен от работническата класа, от колективното селско стопанство и трудовата интелигенция. Сред имената на хората, които го одобряват, са артистите от Художествения театър Леонид Леонидов и Николай Хмельов, братята академици Сергей и Николай Вавилови (на единия от тях му е предопределено да умре в затвора няколко години по-късно, а на другия – да председателства РАН⁷), писателите Александър Фадеев, Всеволод Вишневски, Алексей Толстой, Николай Тихонов, Михаил Шолохов, Леонид Леонов, Александър Серафимович и Антон Макаренко. До началото на 60-те години на XX век не са публикувани никакви материали от следствието и съда, но още през втората половина на 30-те години инте-

⁶ Сергей Миронович Киров – съветски държавен и политически деец, близък приятел на Йосиф Сталин и виден болшевик. Убийството му през 1934 г. е повод за започването на масовите репресии в Съветския съюз, известни под името „Голяма чистка“. – Бел. прев.

⁷ Руска академия на науките – Бел. прев.

лектуалците, както и целият народ, са убедени, че органите не грешат и че всеки, който мисли другояче, рискува да попадне право в хищните им лапи. Колективно писмо на културните дейци настоява за „разстрел на шпионите“: „Ние, заедно с народа, заявяваме – няма да позволим на враговете на Съветския съюз да живеят“.

Оттогава са изминали повече от осемдесет години, но историята на този процес така и не е изяснена. И двете версии – за „чистката в Червената армия“ и за „необоснованите репресии“, еднакво не издържат на критика. Чистки по това време се извършват непрекъснато, но армията се прочиства не с разстрели, а с уволнения. Още повече че разстрелът като превантивна мярка в онези времена по принцип е невъзможен, както ще стане ясно по-нататък. Що се отнася до вариант номер две...

Първото, което идва наум, е, че разстреляните генерали не са извършили никакви престъпления, а Сталин просто е унищожил цвета на Червената армия и е запратил Троцки⁸ в световното информационно пространство, а международната преса веднага се заинтересува от него. Още на 17 юни 1937 г. германското посолство в Париж докладва на своето външно министерство: „Във връзка с кървавата присъда няма нито един вестник... който би посмял да оправдае това действие. Трудно е да се повярва в справедливостта на присъдата поради чудовищните размери на обвинението“.

След това идеята за Троцки е подхваната от Хрущов поради негови лични съображения и е доразвита и по-нататък. Третият пик на обсъждане на проблема настъпва през 90-те години на миналия век и също има свои конюнктурни съображения, които нямат нищо общо с историческата истина.

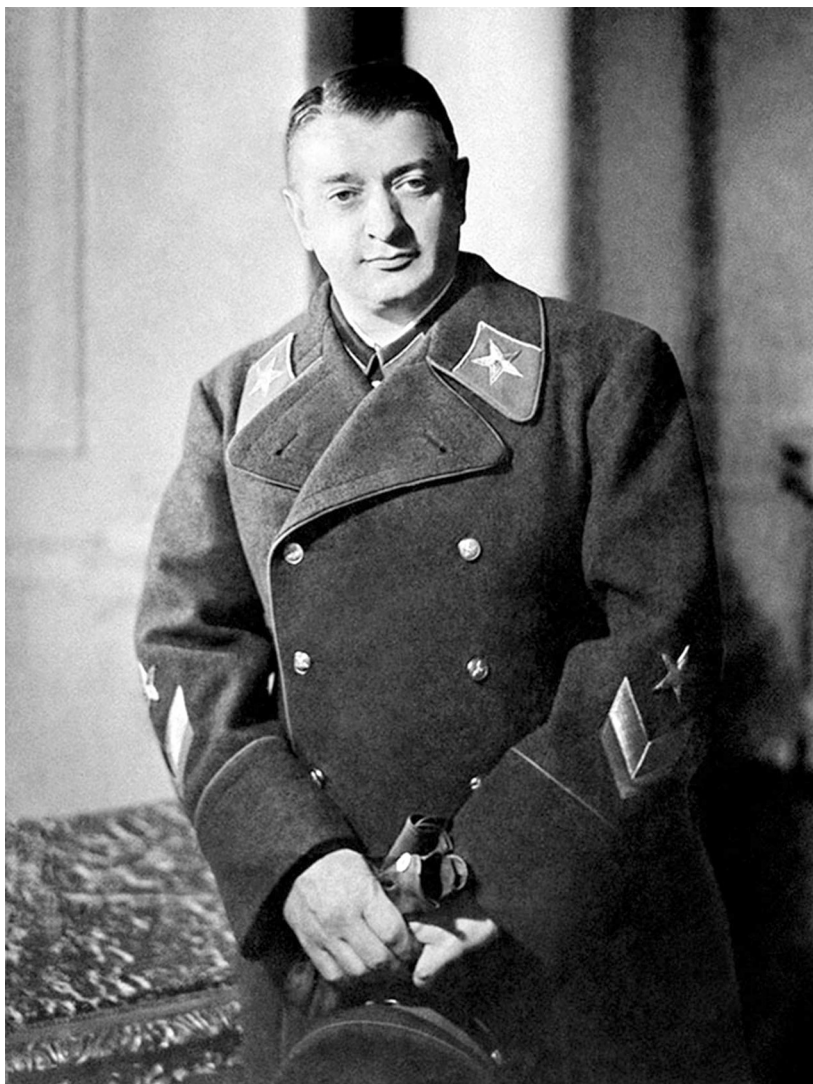
⁸ Лев Давидович Троцки (1879 – 1940) – руски революционер, съветски държавник и политик, идеолог на троцкизма – едно от движенията на марксизма. През 1929 г. е изселен от СССР. – Бел. прев.

Междувременно никой от онези, които с повдигане на рамене и въздишки пишат за „неразумните репресии“, така и не успява да обясни защо Сталин се е нуждаел от тях. Ако подходим цинично към въпроса, Сталин е имал възможността, „докато тече чистката“, да ликвидира своите политически противници: в края на краищата от тях няма кой знае каква полза, така че и загубата за държавата не е голяма. Но за да унищожих е така командния състав на собствената си армия в навечерието на надигаща се война – трябва да си безумец. А Сталин не е безумец – никога и за нищо.

На 28 юни 1937 г. Джоузеф Дейвис, посланик на САЩ в Москва, изпраща телеграма до президента Рузвелт: „Докато външният свят благодарение на пресата вярва, че процесът е измислица... то ние знаем, че не е така. И може би е добре, че външният свят си мисли, че е“.

Не, тук определено е имало нещо.

Но какво?!

*Маршал Михаил Тухачевски (1893 – 1937).
Снимка от 1936 г.*

ГЛАВА 1

„ВОЕННИТЕ СПЕЦИАЛИСТИ“ В ЧЕРВЕНА РУСИЯ

*Има такава служба – да се защитава родината.
Из филма „Офицери“*

Да се завземе властта през октомври 1917 г., не е трудно. Да се задържи след октомври – немислимо. Отначало никой не вярва, че болшевиките ще се задържат дълго време. Девет от десет от тях самите също не го вярват. Едно абсолютно неопитно правителство на държава, достигнала дъното. Правителство, което е до такава степен безотговорно, че си позволява да издигне свръхгениални лозунги: „Какво искате? Земя! Свят! Вземете ги!“ . После, след всеки успех на белите, страната се оглася от вопли: „Щом дойдат, и отново ще ни седнат на врата! Ще ни прогонят на фронта!! Ще ни вземат земята!!!“ Да се лишат от власт червените по политически път, е невъзможно. Остава само едно – да се усмирят, като страната се удави в кръв. Но това не спира изхвърлените зад борда на революцията. Защото движещите сили са мощни.

Върхушката на Руската империя, отприщила февруарските демократични вълнения в страната, може да е очаквала всичко, но не и че нещата ще завършат с класов подход, при който тя за една нощ ще загуби всичко – имущество, позиция, елементарно уважение, изборително право... дори купоните си за храна! Вчерашните силни на деня днес вече не значат нищо. Можете ли да си представите каква огромна ненавист е изпитвала тази върхушка към т.нар. „тържествуващ грубиян“ и „комисаря евреин“! За да си върне своето,

тя е готова на всичко. Още повече че геополитическото положение на Русия дава основание да се мисли за защита от „милите“ съседи. Щом краката на държавата се разклащат, се започва: шведи в Псков, поляци край Смоленск, британци в Баку, японци във Владивосток, германци в Украйна... През първите шест месеца от съществуването си Съветска Русия изобщо няма армия – никаква армия. Но болшевиките изваждат късмет. Ако през 1918 година някой сериозно се бе заел със Съветска Русия, би я смачкал моментално. Но в този момент европейските хищници вече цяла година са заети със собствените си кървави раздори. Никой от тях няма желание да изтегли войските си от фронта на една почти цивилизована война и да ги изпрати в Русия. По онова време тя е диво поле, където обикалят въоръжени банди, а озлобеното население посреща с брадва всеки непознат. Друг е въпросът как изгодният за Германия Брестки мир⁹, според който тя получава огромно парче руска територия, повлиява на съдбата ѝ. Получава, да – и след това е принудена да остави там крайно необходимата ѝ на фронта войска, за да осигури някакъв ред.

Така че в началото на 1918 г. срещу червените банди (не можем да наречем тези отряди по друг начин) противодействат абсолютно идентичните бели банди, също така слабо въоръжени и по подобен начин неконтролируеми. Различават се основно по това, че червените имат ленти на шапките си, а белите рисуват пагони на раменете си. Нормална военна част е само двехилядната армия на генерал Корнилов¹⁰, но тя е изключение. Без наличие на силен

⁹ Сепаративен мирен договор, подписан на 3 март 1918 г. в град Брест-Литовск от представители на Съветска Русия и Германия, който гарантирал изхода от Първата световна война. – Бел. прев.

¹⁰ Лавър Георгиевич Корнилов – руски военачалник, генерал, върховен главнокомандващ на руската армия (1917). Организатор и харизматичен лидер на Бялата гвардия. – Бел. прев.

СЪДЪРЖАНИЕ

<i>Увод</i>	
Делото „Червените милитаристи“	3
<i>Глава 1. „Военните специалисти“ в червена Русия</i>	<i>9</i>
Другарят Троцки и неговите военни експерти.....	11
Десет пъти по-малка	27
„Международното положение на Съветския съюз...“	33
Чекисти и военни	38
<i>Глава 2. „Червеният Бонапарт“</i>	<i>47</i>
„Искам да стана генерал!“	48
Генерал-лейтенант	57
Варшавска лудост	67
Загадъчното назначение	73
От „военния марксизъм“	78
Към „червения милитаризъм“	86
Досие: Информационна агенция „Жълтата патица“. Суматоха. „Червената папка“, или как Хайдрих измами Сталин	102
<i>Глава 3. Съществувал ли е „Заговорът на Тухачевски“?</i>	<i>112</i>
Експлоатация на мечтата	113
Как да станем заговорници.....	121
Обидата	121
Предупредиха ни! Как само ни предупредиха!	137
Превантивна война	151
<i>Глава 4. Загадката на бързите признания</i>	<i>154</i>
Арести. Хроника на 1936 г.	154

Показания пред следствието и съда	158
Досие: Съратници.....	164
Аргументи с две остриета	173
Процесът срещу заговорниците	187
Последната битка на Михаил Тухачевски	205
<i>Глава 5. Постфактум.....</i>	<i>215</i>
Световната общност за процеса	215
Японското разузнаване за делото „Тухачевски“	219
Лукавата реабилитация на Хрушчов	232